Михалюк Илона, Чопик Владимир. Изменения климата как угроза для флоры водных макрофитов Северного Подолья. В статье исследуется взаимосвязь между изменениями климата и видовым разнообразия флоры макрофитов Северного Подолья. Установлено, что устойчивое повышение температуры воздуха, сопровождающееся уменьшением количества осадков, вызывает снижение уровня воды в водоемах, а в некоторых случаях и их пересыхание. Проанализированы действие климатических факторов на изменение количества водоемов Северного Подолья и сделан вывод, что при таких метеорологических условиях через 200 лет на исследуемой территории пересохнет 60 водоемов. Сравнивается гидрофильная флора Украины и Польши с помощью определения коэффициентов сходства Жаккара и Сёренсена. По результатам вычислений установлено, что гидрофильные флоры, которые располагаются географически близко друг к другу, обладают высокими показателями сходства.

Ключевые слова: изменение климата, динамика, сравнения, гидрофильная флора, Северное Подолье, Кременецкий район.

Mykhalyuk Ilona, Chopyk Vladimir. Changing of Climate as Threat for Flora Aquatic Macrophytes of Northern Podillya. In the article is research the relationship between climate change and species diversity of flora of macrophytes of Northern Podillya. Established that the steady increase of air temperature, accompanied by a decrease of rainfall, causes reduction of water level in reservoirs and sometimes causes their drying. Hure is analyzed the effect of climatic factors on the change of the number of reservoirs in Northern Podillya and concluded that 60 reservoirs will dry after 200 years inthe investigated area if tare into accaunt such meteorological conditions. The comparison of hydrophilic flora of Ukraine and Poland with the helpof determining similarity coefficients of Zhakkara and Sorensen was made. The results of calculations found that hydrophilic flora that are geographically close to each other, marked by high levels of similarity.

Key words: climate changes, dynamics, comparison, hydrophilic flora, Northern Podillya, Kremenets district.

Стаття надійшла до редколегії
14.10.2015 р.

УДК 581.526 (477.81)

Віктор Онищенко,
Олена Прядко,
Тетяна Андрієнко

Рослинність ділянки Переброди Рівненського природного заповідника

Представлено 43 геоботанічні описи. Здійснено їх інтерпретацію з використанням підходів флористичної класифікації рослинності. Вони належать до шести класів, 12 союзів і 19 асоціацій. Найбільша кількість описів належить до класу Scheuchzerio-Caricetea. Особливу увагу приділено синтаксономії лісових мезотрофних боліт.

Ключові слова: Полісся, болотна рослинність, лісова рослинність, класифікація, Україна.

Постановка наукової проблеми та її значення. Опис фітоценотичної різноманітності територій із наступною класифікацію зібраного матеріалу є центральним напрямом геоботаніки. Найважливіший метод збору матеріалу – виконання повних геоботанічних описів, у ході яких на ділянці, що описується, реєструють усі види вищих рослин. Особливо детально вивчаються природно-заповідні території, насамперед заповідники. Раніше нами опубліковано матеріал стосовно ділянки Сомино Рівненського природного заповідника [6].

Мета статті – охарактеризувати рослинність ділянки Рівненського природного заповідника Переброди.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Рівненський природний заповідник загальною площею 42288,7 га розміщений у північній частині Рівненської області. Він складається з чотирьох великих ділянок – Білоозерської, Сомино, Сира Погоня та Переброди. Ділянка Переброди має загальну площу 13460 га, у т. ч. Північне лісництво – 7565 га, Старосільське – 5895 га. Координати центру Північного лісництва – 51,716° північної широти й

© Онищенко В., Прядко О., Андрієнко Т., 2015

27,151° східної довготи, Старосільського – 51,631° північної широти та 27,073° східної довготи. Територія прилягає до державного кордону України й Білорусі, належить до Дубровицького та Рокитнівського адміністративних районів, лежить між селами Переброди, Будимля, Переходичі, Старе Село, Дроздинь. За лісовпорядкувальними даними на ділянці Переброди ліси займають 5329,6 га (39,6 %), болота – 7851,7 га (58,3 %), водойми – 110,3 га (0,8 %).

Болото Переброди – південно-західна частина дуже великого болотного масиву, який відомий як Ольманські болота й розміщений переважно на території Білорусі, де створено республіканський ландшафтний заказник «Ольманські болота» площею 94 219 га. У науковій літературі наявні досить докладні характеристики північної частини ділянки Переброди Рівненського природного заповідника [1; 2], у т. ч. карта рослинності. Ці публікації ґрунтуються на польових дослідженнях початку 1970-х років.

Наступні геоботанічні дослідження проведено у 2004 р. У цій статті наведено 43 геоботанічних описи з ділянки Переброди Рівненського природного заповідника (табл. 3–8), як із території, дослідженої в 1973 р., що входить до Північного лісництва, так і зі Старосільського лісництва. Усі описи мають дані про бріофіти. Проективне покриття видів у таблицях подано у відсотках. Опрацьовані нами описи введено до бази даних рослинності у форматі VEGPLOTS. Майже всі наведені в статті геоботанічні описи включені до бази даних GIVD EU-UA-006 «Vegetation database of Ukraine and adjacent parts of Russia» у форматі TURBOVEG, яку можна замовити на сайті Europeran Vegetation Survey (http://euroveg.org/eva-database).

На основі наявних повних геоботанічних описів можна стверджувати, що на цій території наявні такі синтаксони:

PHRAGMITO-MAGNOCARICETEA Klika in Klika et Novák 1941.
PHRAGMITETALIA Koch 1926.

Phragmition australis W. Koch 1926.

- Phragmitetum australis Savič 1926.
- Typhetum latifoliae Nowiński 1930.
- Glycerietum maximae Nowiński 1930.

Magnocaricion elatae W. Koch 1926 s. l. (incl. Magnocaricion gracilis W. Koch 1926).

- Caricetum elatae Koch 1926.

SCHEUCHZERIO PALUSTRIS-CARICETEA NIGRAE Tüxen 1937.
SCHEUCHZERIETALIA PALUSTRIS Nordhagen 1937.

Sphagnion cuspidati Krajina 1933.

- Drepanoclado fluitantis-Caricetum limosae (Kästner et Flössner 1933) Krisai 1972.
- Rhynchosporo albae-Sphagnetum tenelli Osvald 1923.

Sphagno-Caricion canescentis Passarge (1964) 1978.

- Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae Zólyomi 1931.
- Sphagno fallacis-Caricetum lasiocarpae oxycoccetosum Passarge 1964.
- Sphagno fallacis-Caricetum lasiocarpae typicum.
- Sphagno fallacis-Caricetum lasiocarpae peucedanetosum Passarge 1964.
- Sphagno recurvi-Caricetum rostratae Steffen 1931.
- com. Sphagnum obtusum – Eriophorum gracile.

MENYANTHO TRIFOLIATI-BETULETALIA PUBESCENTIS Hryhora et al. 2005.

Oxycocco palustri-Betulion pubescentis Hryhora et al. 2005.

- Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis Hryhora et al. 2005.
- Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis typicum Hryhora et al. emend.
- Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis sphagnetosum magellanici subass. nov.

OXYCOCCO-SPHAGNETEA Br.-Bl. et Tüxen ex Westhoff et al. 1946.
SPHAGNETALIA MAGELLANICI (Pawłowski 1928) Kästner et Flößner 1933.

Sphagnion magellanici Kästner et Flößner 1933.

- Eriophoro vaginati-Sphagnetum recurvi Hueck 1925.
- Sphagno-Pinetum sylvestris Kobendza 1930 (Eriophoro vaginati-Pinetum sylvestris Hueck 1931, Ledo-Sphagnetum Sukopp 1959, Sphagno magellanici-Ledetum palustris Sukopp 1959 ex Neuhäusl 1969 nom. invers. et mut. propos.).

KOELERIO GLAUCAE-CORYNEPHORETEA CANESCENTIS Klika in Klika et Novák 1941.
CORYNEPHORETALIA CANESCENTIS R.Tx. 1937.

Corynephorion canescentis Klika 1934.

- Corniculario aculeatae-Corynephoretum canescentis Steffen 1931 (Spergulo vernalis-Corynephoretum (R.Tx. 1928) Libbert 1933).

ALNETEA GLUTINOSAE Br.-Bl. et R.Tx. 1943.
ALNETALIA GLUTINOSAE R.Tx. 1937.

Alnion glutinosae (Malcuit 1929) Mejer Drees 1936.

- Sphagno squarrosi-Alnetum Solinska-Górnicka 1975.

VACCINIO-PICEETEA Br.-Bl. in Br.-Bl. et al. 1939.
PINETALIA Oberdofer 1949 (Vaccinio-Pinetalia Scamoni et Passarge 1959, Vaccinio-Piceetalia Br.-Bl. 1939 p. p.).

Dicrano-Pinion sylvestris (Libbert 1933) W. Matuszkiewicz 1962.

- Cladonio-Pinetum sylvestris Juraszek 1928.
- Querco-Pinetum sylvestris (W. Matuszkiewicz 1981) J. Matuszkiewicz 1988.
- Molinio caeruleae-Pinetum sylvestris W. Matuszkiewicz et J. Matuszkiewicz 1973.

Vaccinio uliginosi-Pinion sylvestris Passarge 1968.

- Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris de Kleist 1929 (Ledo-Pinetum de Kleist 1929).

Угруповання класу Phragmo-Magnocaricetea (табл. 3) представлено переважно болотами з домінуванням *Carex elata*, які переважають в ур. Корогод. Нерідко особливо в периферійній частині ур. Корогод у цих ценозах наявні сфагнові мохи: *Sphagnum obtusum, S. subsecundum*. Описано також угруповання асоціацій Phragmitetum australis і Typhetum latifoliae.

Більшість описів класу Scheuchzerio-Caricetea (табл. 4) належать до асоціації Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae. Основною її ознакою є домінування *Carex lasiocarpa* та видів роду *Sphagnum*. У межах цієї асоціації на території ділянки Переброди добре простежуються дві субасоціації. Оліготрофніші угруповання належать до субасоціації oxycoccetosum palustris. Її диференційними видами є характерні види класу Oxycocco-Sphagnetea. Евторфніші описи належать до субасоціації peucedanetosum palustre. У цій асоціації вищу постійність мають характерні види класів Phragmo-Magnocaricetea, Alnetea glutinosae, порядку Molinietalia. Серед судинних рослин як співдомінанти в асоціації відзначено *Phragmites australis, Carex elata, Eriophorum gracile.* У моховому ярусі переважають *Sphagnum fallax* (у субас. oxycoccetosum palustris), *S. centrale, S. flexuosum, S. obtusum, S. palustre, S. papillosum, S. platyphyllum, S. riparium.* Велику площу займає також асоціація Sphagno recurvi-Caricetum rostratae, яка характеризується переважанням *Carex rostrata*. За видовим складом вона близька до ас. Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae.

Мезотрофні лісоболотні угруповання з ярусом дерев із *Betula pubescens* і *Pinus sylvestris* розглядаються нами як асоціація Menyanto trifoliati-Betuletum pubescentis (союз Oxycocco palustri-Betulion pubescentis, порядок Menyantho trifoliati-Betuletalia pubescentis). Порядок виділено на підставі значної фізіономічної відмінності – наявності більш-менш розвиненого деревного ярусу. За видовим складом, домінантами трав'яного й мохового ярусів асоціація дуже близька до Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae.

Розглянемо докладніше особливості видового складу та синтаксономії мезотрофних лісових боліт. Порядок Menyantho trifoliati-Betuletalia pubescentis має значну однорідність (подібність між синтаксонами нижчого рангу в межах порядку), а також значну подібність до мезотрофних трав'яних боліт (табл. 1). Оліготрофніші асоціації порядку, які виділяються в союз Oxycocco palustri-Betulion pubescentis, мають значну подібність також до асоціацій класу Oxycocco-Sphagnetea та до вологіших

асоціацій соснових лісів. При непрямій ординації синтаксонів оліготрофних і мезотрофних лісів та боліт на основі постійності видів порядок Menyantho trifoliati-Betuletalia утворює відносно компактну групу, протилежну класу Vaccinio-Piceetea (рис. 1) і близьку до осоково-сфагнових боліт союзу Sphagno-Caricion canescentis. Диференційними видами лісових мезотрофних боліт відносно осоково-сфагнових боліт є дерева та кущі *Betula pubescens*, *Pinus sylvestris*, *Frangula alnus*, *Ledum palustre*, *Salix cinerea*, а також інші види з оптимумом у ценозах із деревним ярусом (*Calamagrostis canescens*, *Dryopteris carthusiana*, *Pleurozium schreberi*) (табл. 2). Від асоціації Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis Libbert 1933 (Betuletum pubescentis Tüxen 1937) класу Vaccinio-Piceetea, яка поширена в Центральній Європі, союз Oxycocco palustri-Betulion pubescentis відрізняється вищою представленістю евтрофних болотних видів і нижчою представленістю лісових видів (табл. 2). На основі даних про подібність синтаксонів (табл. 1), кількість і якість диференційних видів ми розглядаємо асоціацію Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis у ширшому обсязі, ніж автори цього синтаксону. Ті описи, які автори асоціації розглядали як асоціацію Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis (тобто асоціація у вузькому розумінні), є субасоціацією Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis typicum Hryhora et al. 2005 emend. Описи, оприлюднені як Sphagno-Betuletum pubescentis Hryhora et al. 2005, за нашою схемою належать до субасоціації Menyantho trifoliati-Betuletum pubescentis sphagnetosum magellanici subass. nov. Її номенклатурним типом є номенклатурний тип асоціації Sphagno-Betuletum pubescentis Hryhora et al. 2005 [5, с. 281, табл. 10.20, опис № 31].

Більш обводнені ділянки незаліснених мезотрофних боліт належать до союзу Sphagnion cuspidati, який представлений двома асоціаціями: Drepanoclado fluitantis-Caricetum limosae і Rhynchosporo albae-Sphagnetum tenelli.

Клас Oxycocco-Sphagnetea (табл. 5) включає дві асоціації. Це слабооліготрофна (олігомезотрофна) асоціація Eriophoro vaginati-Sphagnetum recurvi та асоціація з пригніченою сосною Sphagno-Pinetum sylvestris (д. в.: *Ledum palustre*, *Pinus sylvestris*, *Vaccinium uliginosum*).

На сухих піщаних підвищеннях поширені угруповання класу Koelerio-Corynephoretea, представлені асоціацією Corniculario aculeati-Corynephoretum canescentis (табл. 6).

Наявні описи класу Alnetea glutinosae належать до ас. Sphagno squarrosi-Alnetum (табл. 7). Домінантами трав'яного ярусу є *Athyrium filix-femina*, *Calamagrostis canescens*, *Phragmites australis*, *Thelipteris palustris*. У підліску зазвичай переважає *Frangula alnus*. Відзначено також незаболочений вільшняк із домінуванням *Rubus caesius* і *Vaccinium myrtillus*.

Клас Vaccinio-Piceetea представлено щонайменше чотирма асоціаціями (табл. 8). До ас. Cladonio-Pinetum sylvestris належать сухі соснові ліси зі значним розвитком наземних лишайників роду *Cladonia*. Особливістю асоціації на ділянці Переброди є домінування в травостої *Corynephorus canescens*, що, можливо, пояснюється тим, що описані тут ділянки цієї асоціації є відносно молодим лісом, який формується на місці трав'яних псамофітних угруповань. Асоціація Querco-Pinetum sylvestris формується на вологіших і багатших ґрунтах. У їхньому трав'яному ярусі переважають *Vaccinium myrtillus*, *Majanthemum bifolium*, *Pteridium aquilinum*. У деревостані є домішка *Quercus robur* або *Populus tremula*. У підліску переважає *Sorbus aucuparia*. У сирих умовах зміститься асоціація Molinio caeruleae-Pinetum sylvestris. Її диференціюють *Leucobryum glaucum*, *Molinia caerulea*, *Ledum palustre*. Моховий ярус добре розвинений. У ньому домінує *Pleurozium schreberi*. Заболочені соснові ліси належать до ас. Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris. Для неї характерне поєднання лісових, здебільшого ацидофільних видів, типових для хвойних лісів класу Vaccinio-Piceetea, із видами оліготрофних боліт, у т. ч. сфагнами. Сосна й береза утворюють досить високий деревостан високої зімкненості (на відміну від пригніченососнової асоціації Sphagno-Pinetum sylvestris класу Oxycocco-Sphagnetea).

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Наведені в цій статті геоботанічні описи, безумовно, далеко не повністю охоплюють різноманітність ділянки Переброди Рівненського природного заповідника. Потрібні нові польові дослідження, особливо тих груп ценозів, які не представлені або слабо представлені в нашому матеріалі (водні й рудеральні ценози, незаболочені листяні ліси та деякі інші рослинні угруповання).

Автори вдячні О. П. Чорноус за надані геоботанічні описи.

Таблиця 1

Коефіцієнт подібності видового складу Сьоренсена між описами лісової й болотної рослинності

Вид	CP	PP	MP	VuP	CBtp	CBt	ABcg	ABt	MBsc	MBt	MBsr	SBsc	SBt	SBsr	CB	EvS	ApS	SPs	CeS	SCr	SCl
Cladonio-Pinetum	31	25	24	18	8	4	6	5	10	9	7	9	9	6	8	5	4	13	1	1	1
Peucedano-Pinetum	25	40	32	22	9	3	6	5	12	8	8	9	8	6	7	7	6	11	3	2	1
Molinio-Pinetum	24	32	51	40	17	8	13	13	22	17	16	22	18	16	16	17	17	25	8	7	6
Vaccinio uliginosi-Pinetum	18	22	40	51	16	10	19	19	28	27	24	33	32	28	33	35	32	42	14	16	12
Carici-Betuletum thelypteridetosum	8	9	17	16	47	33	31	25	36	31	31	29	28	26	17	5	3	10	7	6	15
Carici-Betuletum typicum	4	3	8	10	33	38	33	27	33	31	30	29	28	30	21	6	3	9	11	12	22
Agrostio-Betuletum calliergonetosum	6	6	13	19	31	33	43	31	42	40	39	37	38	39	30	14	10	17	13	17	26
Agrostio-Betuletum typicum	5	5	13	19	25	27	31	35	32	34	31	32	32	30	28	14	8	17	16	16	22
Menyantho-Betuletum salicetosum cinereae	10	12	22	28	36	33	42	32	52	48	46	49	46	45	37	19	15	24	14	19	29
Menyantho-Betuletum typicum	9	8	17	27	31	31	40	34	48	50	45	48	49	46	40	23	18	28	15	20	30
Menyantho-Betuletum salicetosum rosmarinifol.	7	8	16	24	31	30	39	31	46	45	51	47	47	53	40	19	16	22	16	23	32
Sphagno-Betuletum salicetosum cinereae	9	9	22	33	29	29	37	32	49	48	47	55	53	53	47	27	23	34	18	22	31
Sphagno-Betuletum typicum	9	8	18	32	28	28	38	32	46	49	47	53	57	53	49	29	25	37	15	21	31
Sphagno-Betuletum salicetosum rosmarinifol.	6	6	16	28	26	30	39	30	45	46	53	53	53	62	47	24	22	30	17	26	35
Carici limosae-Betuletum	8	7	16	33	17	21	30	28	37	40	40	47	49	47	53	31	26	39	16	21	28
Eriophoro vaginati-Sphagnetum	5	7	17	35	5	6	14	14	19	23	19	27	29	24	31	43	39	40	17	23	15
Andromedo polifoliae-Sphagnetum	4	6	17	32	3	3	10	8	15	18	16	23	25	22	26	39	49	38	13	17	13
Spagno-Pinetum sylvestris	13	11	25	42	10	9	17	17	24	28	22	34	37	30	39	40	38	51	12	16	15
Carici echinatae-Sphagnetum	1	3	8	14	7	11	13	16	14	15	16	18	15	17	16	17	13	12	41	28	20
Sphagno-Caricetum rostratae	1	2	7	16	6	12	17	16	19	20	23	22	21	26	21	23	17	16	28	32	22
Sphagno-Caricetum lasiocarpae	1	1	6	12	15	22	26	22	29	30	32	31	31	35	28	15	13	15	20	22	33

Джерела даних:

Cladonio-Pinetum – Поліський ПЗ, 37 описів [4]; Деснянсько-Старогутський НПП, шість описів [8]; Рівненський ПЗ – шість описів.

Peucedano-Pinetum – Деснянсько-Старогутський НПП, 10 описів [8]; північ Хмельницької області, два описи [7]; Поліський ПЗ, 15 описів [4], у т. ч. 11 описів Chamaecytiso zingeri-Pinetum; Рівненський ПЗ, два описи; Цуманський ліс, два описи [3].

Molinio-Pinetum – 73 описи. Деснянсько-Старогутський НПП, 10 описів [8]; північ Хмельницької області, чотири описи [7]; Поліський ПЗ, 50 описів [4]; Рівненський ПЗ, сім описів.

Vaccinio uliginosi-Pinetum. 48 описів. Середнє для Чехії (23 описи, [11]) і Українського Полісся (Деснянсько-Старогутський НПП, 25 описів [8].

Carici-Betuletum thelypteridetosum. Українське Полісся, 14 описів [5].

Carici-Betuletum typicum. Українське Полісся, 12 описів [5].

Agrostio-Betuletum calliergonetosum gigantei. Українське Полісся, 20 описів [5].

Agrostio-Betuletum typicum. Українське Полісся, 17 описів [5].

Menyantho-Betuletum salicetosum cinereae. Українське Полісся, 36 описів [5].

Menyantho-Betuletum typicum. Українське Полісся, 62 описи [5].

Menyantho-Betuletum salicetosum rosmarinifoliae. Українське Полісся, 23 описи [5].

Sphagno-Betuletum salicetosum cinereae. Українське Полісся, 28 описів [5].

Sphagno-Betuletum typicum. Українське Полісся, 42 описи [5].
Sphagno-Betuletum salicetosum rosmarinifoliae. Українське Полісся, 21 опис [5].
Carici limosae-Betuletum. Українське Полісся, 16 описів [5].
Eriophoro vaginati-Sphagnetum. Чехія, 65 описів [10]; Українські Карпати, 12 описів; Рівненський ПЗ, 1 опис, заповідник «Брянский лес» (Росія), 10 описів [9].
Andromedo polifoliae-Sphagnetum. Чехія, 59 описів [10]; Українські Карпати, 30 описів; Рівненський ПЗ, два описи.
Spagno-Pinetum sylvestris. Чехія, вісім описів [10]; Українські Карпати, 32 описи; Рівненський ПЗ, три описи.
Carici echinatae-Sphagnetum. Чехія, 75 описів [10].
Sphagno-Caricetum rostratae. Середнє для Чехії (148 описів [10]) і Українських Карпат (13 описів).
Sphagno-Caricetum lasiocarpae. Середнє для Чехії (15 описів [10]) і Українського Полісся (35 описів).

Таблиця 2

Диференційні види асоціації Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis, союзів Oxycocco palustri-Betulion pubescentis і Sphagno-Caricion canescentis

Вид	VuB-Cz	OB-UP	SCl-UP	SCc
Betula pendula	31	.	.	.
Calamagrostis villosa	25	.	.	.
Calluna vulgaris	44	2	.	.
Carex echinata	25	1	3	4
Lerchenfeldia flexuosa	25	.	.	1
Picea abies	38	.	.	.
Salix aurita	25	2	6	1
Sphagnum capillifolium	29	4	.	.
Vaccinium vitis-idaea	50	4	.	1
Vaccinium uliginosum	38	7	3	.
Betula pubescens	75	99	37	9
Dryopteris carthusiana	13	14	.	.
Frangula alnus	31	28	3	1
Ledum palustre	13	27	3	1
Pleurozium schreberi	36	34	.	.
Pinus sylvestris	50	70	23	6
Calamagrostis canescens	.	45	11	3
Calla palustris	.	23	14	4
Salix cinerea	.	41	26	6
Naumburgia thyrsiflora	.	44	46	11
Peucedanum palustre	.	42	37	9
Phragmites australis	.	54	66	17
Carex lasiocarpa	.	77	100	25
Comarum palustre	.	51	77	19
Drosera rotundifolia	.	4	40	26
Agrostis canina	.	9	11	38
Calliergon stramineum	.	.	.	24
Eriophorum polystachyon	.	6	.	38
Nardus stricta	.	1	.	14
Carex echinata	25	1	3	29
Potentilla erecta	25	4	3	40

Синтаксони:
VuB-Cz – Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis Чехії [11], 16 описів;
OB-UP – Oxycocco palustri-Betulion pubescentis Українського Полісся, 291 опис;

SCl-UP – асоціація Sphagno-Caricetum lasiocarpae Українського Полісся, 35 описів;

SCc – Sphagno-Caricion canescentis (середнє для декількох фітоценонів із Чехії, Українських Карпат і Українського Полісся).

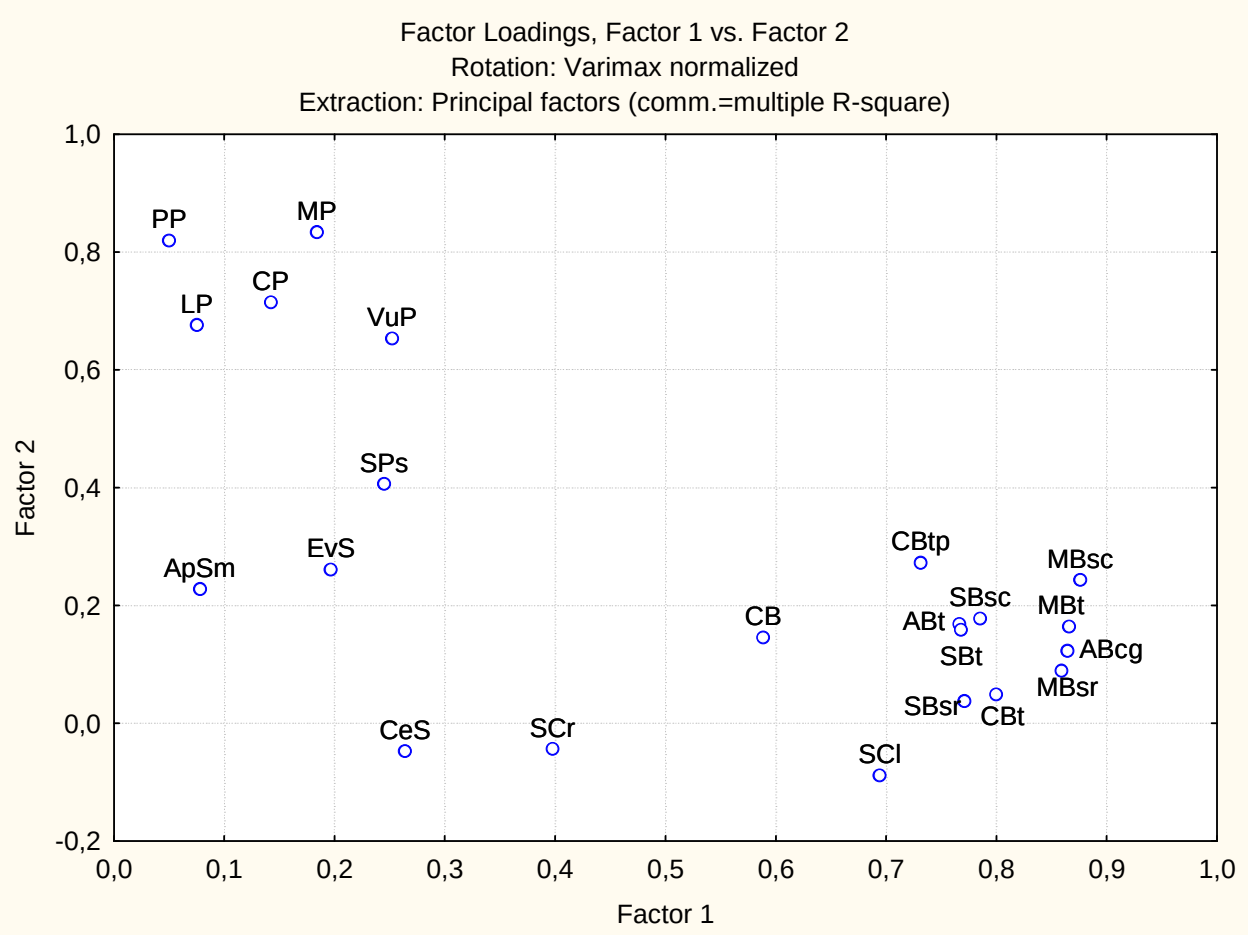

Рис. 1. *Непряма ординація синтаксонів лісової й болотної рослинності на основі постійності видів*

Джерела та література

1. Андрієнко Т. Л. Унікальний болотний масив Перебороди на Ровенщині / Т. Л. Андрієнко, Л. С. Балашов, О. І. Прядко // Укр. ботан. журн. – 1976. – Т. 33, № 5. – С. 532–536.
2. Андриенко Т. Л. Растительный мир Украинского Полесья в аспекте его охраны / Т. Л. Андриенко, Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – Киев : Наук. думка, 1983. – 215 с.
3. Біорізноманіття Цуманської пущі та питання його збереження / [Т. Л. Андрієнко, М. Л. Клєстов, М. В. Химин, О. І. Прядко, В. А. Онищенко, А. С. Кот, С. О. Григоренко / під заг. ред. Т. Л. Андрієнко та М. Л. Клєстова]. – К. : Фітосоціологічний центр, 2004. – 136 с.
4. Воробйов Є. О. Синтаксономія рослинності Поліського природного заповідника / Є. О. Воробйов, Л. С. Балашов, В. А. Соломаха // Укр. фітоцен. зб. – 1997. – Сер. В, вип. 1 (8). – К. : Фітосоціоцентр. – 1997. – 128 с.
5. Григора І. М. Лісові болота Українського Полісся (походження, динаміка, класифікація рослинностів) / І. М. Григора, Є. О. Воробйов, В. А. Соломаха. – К. : Фітосоціоцентр, 2005. – 515 с.
6. Онищенко В. А. Рослинність ділянки Сомино Рівненського природного заповідника / В. А. Онищенко, Т. Л. Андрієнко, О. І. Прядко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Біологічні науки. – 2009. – № 9. – С. 173–187.
7. Онищенко В. А. Флористична класифікація лісової рослинності / В. А. Онищенко, Л. С. Юглічек // Природа унікального краю – Малого Полісся / [під ред. Т. Л. Андрієнко]. – Кам'янець-Подільський : Вид-во ПП Мошинського В. С., 2010. – С. 74–109.
8. Панченко С. М. Лесная растительность национального природного парка «Деснянско-Старогутский» / С. М. Панченко. – Сумы : Университет. кн., 2013. – 312 с.

9. Федотов Ю. П. Болота заповедника «Брянский лес» и Неруссо-Деснянского Полесья (флора и растительность) / Ю. П. Федотов. – Брянск : [б. и.], 1999. – 107 с.
10. Vegetace České republiky. 3, Vodní a mokřadní vegetace = Vegetation of the Czech Republic. 3, Aquatic and wetland vegetation / Milan Chytrý (editor). – Vyd. 1. – Praha : Academia, 2011. – 828 s.
11. Vegetace České republiky. 4, Lesní a křovinná vegetace = Vegetation of the Czech Republic. 4, Forest and scrub vegetation / Milan Chytrý (editor). – Vyd. 1. – Praha : Academia, 2013. – 551 s.

Онищенко Виктор, Прядко Елена, Андриенко Татьяна. Растительность участка Перебродыы Ровенского природного заповедника. Ровенский природный заповедник расположен на северо-западе Украины (Ровенская область). Участок Перебродыы является одним из четырех его кластеров. Он расположен на границе с Беларусью. На этой территории преобладают мезотрофные и эвтрофные болота с доминированием *Carex lasiocarpa*, *C. elata*, *C. rostrata*, *Sphagnum fallax*, *S. obtusum*, *S. centrale*. Представлены 43 геоботанические описания. Они относятся к шести классам (Koelerio-Corynephoretea, Phragmito-Magnocaricetea, Scheuchzerio-Caricetea, Oxycocco-Sphagnetea, Alnetea glutinosae, Vaccinio-Piceetea), 12 союзам и 19 ассоциациям. Наибольшее количество описаний (20) относится к классу Scheuchzerio-Caricetea. Особое внимание уделяется синтаксономии мезотрофных болот с древесным ярусом, состоящим из *Betula pubescens* или *Pinus sylvestris*. Они рассматриваются как порядок Menyantho trifoliati-Betuletalia pubescentis Hryhora et al. 2005 с союзом Oxycocco palustri-Betulion pubescentis Hryhora et al. 2005.

Ключевые слова: Полесье, болотная растительность, лесная растительность, классификация, Украина.

Onyshchenko Viktor, Pryadko Olena, Andrienko Tetayna. Vegetation of Perebrody Area of Rivnensky Nature Reserve. Rivnensky nature reserve is situated in northwestern Ukraine (Rivne region). Perebrody is one of its four clusters. It is situated near the state border with Belarus. The main habitats on the site are mesotrophic and eutrophic mires dominated by *Carex lasiocarpa*, *C. elata*, *C. rostrata*, *Sphagnum fallax*, *S. obtusum*, *S. centrale*. Phytosociological data on 43 vegetation plots are provided. They belong to 6 classes (Koelerio-Corynephoretea, Phragmito-Magnocaricetea, Scheuchzerio-Caricetea, Oxycocco-Sphagnetea, Alnetea glutinosae, Vaccinio-Piceetea), 12 alliances and 19 associations. The largest number of relevés (20) belong to the class Scheuchzerio-Caricetea. Special attention is paid to the syntaxonomy of the wooded mesotrophic mires with the tree layer consisting of *Betula pubescens* or *Pinus sylvestris*. They are treated as order Menyantho trifoliati-Betuletalia pubescentis Hryhora et al. 2005 with alliance Oxycocco palustri-Betulion pubescentis Hryhora et al. 2005.

Key words: Polesie, mire, vegetation, forest, classification, Ukraine.

Таблиця 3

Описи класу Phragmito-Magnocaricetea

Номер у таблиці	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Номер ділянки в базі даних	51	54	58	78	76
Номер опису в базі даних GIVD EU-UA-006	1548	1551	1555		1570
Ярус дерев і чагарників	0	0	0	10	5
Ярус трав	75	90	70	80	80
Ярус мохів	0	0	0	20	30
Синтаксон	1	2		3	
Ch Phragmito-Magnocaricetea					
Typha latifolia	32	.	+	.	.
Phragmites australis	.	40	25	.	+
Carex elata	.	.	.	55	45
Alisma plantago-aquatica	3	.	+	.	.
Carex cespitosa	.	.	+	.	.
Carex rostrata	.	.	+	.	.
Carex vesicaria	.	.	+	.	.
Cicuta virosa	2	.	.	.	.
Equisetum fluviatile	.	.	.	+	+
Glyceria maxima	25	+	.	.	.
Lysimachia thyrsiflora	.	.	.	.	+
Oenanthe aquatica	.	+	.	.	.
Peucedanum palustre	.	.	.	.	+
Sagittaria sagittifolia	.	+	.	.	.

Закінчення таблиці 3

Номер у таблиці	1	2	3	4	5
Typha angustifolia	.	10	.	.	.
Scutellaria galericulata	+	.	.		
Ch Scheuchzerio-Caricetea					
Carex limosa	.	.	.	.	2
Carex lasiocarpa	.	.	.	5	7
Comarum palustre	.	.	.	5	+
Menyanthes trifoliata	.	.	.	+	15
Sphagnum obtusum	.	.	.	10	30
Sphagnum subsecundum	.	.	.	10	.
Ch Alnetea glutinosae					
Lycopus europaeus	+	.	.	.	.
Salix cinerea	.	.	.	10	.
Ch Molinietalia					
Juncus effusus	3	.	.	.	.
Lythrum salicaria	+	.	.	+	.
Lysimachia vulgaris	1	.	.	.	+
Scirpus sylvaticus	.	+	.	.	.
Stachys palustris	.	.	+	.	.
Ch Lemnetea					
Hydrocharis morsus-ranae	2	+	.	.	.
Lemna minor	3	.	.	.	.
Spirodela polyrrhiza	2	.	.	.	.
Potametea					
Nymphaea candida	.	40	.	.	.
Nymphaea alba	.	+	45	.	.
Potamogeton natans	.	.	.	+	.
Інші види					
Agrostis stolonifera	.	.	.	+	.
Andromeda polifolia	.	.	.	.	+
Betula pubescens	.	.	.	+	5
Mentha arvensis	1	.	.	.	.
Myosotis caespitosa	.	.	+	.	.
Oxycoccus palustris	.	.	.	.	+
Rorippa austriaca	.	.	+	.	.
Salix aurita	.	.	.	.	+
Salix pentandra	.	.	.	1	.
Utricularia minor	.	.	.	25	7

Синтаксони:
1 – Typhetum latifoliae (x Glycerietum maximae);
2 – Phragmitetum australis;
3 – Caricetum elatae.

Автори, дата, розташування описів:
1 (51) – Чорноус О. П., липень 2004; Північне лісництво;
2 (54) – Прядко О. І., 20 липня 2004, Північне лісництво;
3 (58) Андрієнко Т. Л., 20 липня 2004, Північне лісництво;
4 (78) – Прядко О. І., 22 серпня 1973, ур. Корогод;
5 (76) – Прядко О. І., 22 серпня 1973.

Таблиця 4

Описи класу Scheuchzerio-Caricetea

Номер у таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Номер у базі даних	71	74	57	65	66	69	70	55	67	75	84	59	60	62	64	80	81	82	63	77
Номер опису в базі даних GIVD EU-UA-006	1566	1569	1554	1561	1562	1564	1565	1552	1563	_	1578	1556	1557	1558	1560	1574	1575	1576	1559	1571
Ярус дерев	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Продовження таблиці 4

Номер у таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Ярус чагарників	5	5	10	25	50	10	5	0	5	0	5	0	0	15	4	0	0	0	1	0
Ярус трав	40	80	70	90	60	70	55	70	70	70	60	80	80	90	90	90	75	80	60	50
Мохи	30	60	90	60	80	90	100	60	80	35	50	50	40	35	35	50	15	50	70	90
Синтаксон	1		2	3	4	5						6	7						8	9
Ch Scheuchzerio-Caricetea																				
Carex limosa	30	20	+	.	+	.	5	2	.	15	.	+	.	.	.	.	+	2	.	.
Sphagnum cuspidatum	30	20	.	.	.	.	.	.	.	.	25	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Rhynchospora alba	.	.	25	.	.	.	.	.	2	.	.	+	.	.	4	.	.	.	.	.
Betula pubescens	.	5	3	15	20	2	.	+	.	.	5	.	.	15	6	+	.	.	5	.
Pinus sylvestris	.	.	7	7	20	1	5	.	5	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Carex lasiocarpa	.	20	1	48	45	55	40	27	35	30	50	55	50	60	45	45	37	40	30	.
Carex rostrata	.	.	.	.	.	.	2	.	.	+	.	.	.	4	3	.	2	+	30	4
Eriophorum gracile	.	.	.	.	.	.	.	.	4	.	+	.	.	.	.	27	.	.	.	35
Comarum palustre	.	10	.	4	5	.	.	+	+	10	.	+	.	5	4	1	+	2	7	5
Eriophorum polystachyon	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Galium palustre	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Juncus articulatus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Menyanthes trifoliata	.	+	.	+	+	.	.	.	+	1	5	.	.	.	+	+	+	+	.	+
Pedicularis palustris	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	.	.	+
Scheuchzeria palustris	+	+	+	.	.	.	.	.	+	1	.	.	.	.	+	.	18	5	.	.
Sphagnum fallax	.	.	70	.	.	45	100	+	.	.	.	5	.	.	.	.	.	.	.	.
Sphagnum flexuosum	.	.	.	.	.	45	.	.	.	.	.	.	20	.	.	.	.	.	.	.
Sphagnum obtusum	.	20	.	16	.	.	.	.	.	35	25	.	.	.	.	30	.	24	50	20
Sphagnum subsecundum	.	.	.	16	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	27	20	.	.	.	.
Ch Oxycocco-Sphagnetea																				
Oxycoccus palustris	.	3	6	5	+	+	+	+	8	+	+	.	.	+	+	.	.	.	+	.
Eriophorum vaginatum	.	.	30	2	.	4	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Andromeda polifolia	.	+	+	+	5	.	.	.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	.	+	.
Sphagnum magellanicum	.	.	.	16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Інші види																				
Peucedanum palustre	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Lythrum salicaria	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
Lycopus europaeus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	+	+
Stachys palustris	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	+	.	.
Mentha arvensis	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+
Agrostis stolonifera	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+	+	.	1
Alnus glutinosa	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Aulacomnium palustre	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Calamagrostis canescens	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	.	.	+	.	.	.	.
Calla palustris	.	.	5	.	+	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Carex cinerea	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Carex dioica	.	+	.	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Carex echinata	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Carex elata	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.
Carex juncella	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Carex vesicaria	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Drepanocladus sp.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Drosera anglica	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Drosera intermedia	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+	+	.	+
Drosera rotundifolia	.	.	+	.	.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	+
Epilobium palustre	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Equisetum fluviatile	.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	1	.	.	+	+	+	+	1	+	+
Frangula alnus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Hydrocharis morsus-ranae	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Iris pseudacorus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.

Закінчення таблиці 4

Номер у таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Juncus effusus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.
Lysimachia vulgaris	.	+	+	+	.	.	.	+	.	+	.	+	+	+	.	+	.	.	.	.
Molinia caerulea	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Naumburgia thyrsiflora	+	+	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+
Phragmites australis	.	+	.	22	.	.	.	30	18	30	2	30	.	7	+	.	.	.	.	.
Poa palustris	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Potamogeton natans	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
Salix cinerea	.	.	.	.	5	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	5	.
Salix lapponum	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	+
Salix myrsinifolia	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Salix myrtilloides	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+
Salix pentandra	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.
Salix rosmarinifolia	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	+	+
Sparganium minimum	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
Sphagnum auriculatum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20	70
Sphagnum centrale	.	20	20	.	80	.	.	.	80	.	.	.	.	35	7	.	.	.	.	.
Sphagnum palustre	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	20	.	.	.	.	.	.	.
Sphagnum papillosum	.	.	.	.	.	.	.	60	.	.	.	45	.	.	.	.	.	.	.	.
Sphagnum platyphyllum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	26	.	.
Sphagnum subfulvum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	15	.	.	.
Thelypteris palustris	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Utricularia intermedia	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Utricularia minor	10	.	.	.	+	.	.	+	.	7	.	+	.	.	30	+	.	.	.	.
Viola palustris	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.

Синтаксони:
1 – Drepanoclado fluitantis-Caricetum limosae,
2 – Rhynchosporo albae-Sphagnetum tenelli
3 – Menyanto trifoliati-Betuletum pubescentis sphagnetosum magellanici
4 – Menyanto trifoliati-Betuletum pubescentis typicum
5 – Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae oxycoccetosum palustri
6 – Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae typicum
7 – Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae peucedanetosum palustri
8 – Sphagno recurvi-Caricetum lasiocarpae x Sphagno recurvi-Caricetum rostratae
9 – Eriophorum gracile – [Scheuchzerio-Caricetea]

Автори, дата, розміщення описів:
1 (71) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
2 (74) – О. І. Прядко, 22.08.1973, ур. Корогод;
3 (57) – Андрієнко Т. Л., 17.07.2004, Північне лісництво;
4 (65) – О. І. Прядко, 21.08.1973;
5 (66) – О. І. Прядко, 21.08.1973;
6 (69) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
7 (70) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
8 (55) – О. І. Прядко, 20.07.2004, Північне лісництво;
9 (67) – О. І. Прядко, 21.08.1973;
10 (75) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
11 (84) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
12 (59) – Андрієнко Т. Л., 20.07.2004, Північне лісництво;
13 (60) – Андрієнко Т. Л., 20.07.2004, Північне лісництво;
14 (62) – О. І. Прядко, 21.08.1973;
15 (64) – О. І. Прядко, 21.08.1973;

16 (80) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
17 (81) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
18 (82) – О. І .Прядко, 22.08.1973;
19 (63) – О. І. Прядко, 21.08.1973;
20 (77) – О. І. Прядко, 22.08.1973, ур. Корогод.

Таблиця 5

Описи класу Oxycocco-Sphagnetea

Номер у таблиці	**1**	**2**	**3**
Номер у базі даних	68	72	73
Номер опису в базі даних GIVD EU-UA-006	1265	1567	1568
Ярус дерев	45	22	10
Ярус трав	75	50	90
Ярус мохів	90	95	100
Висота дерев (м)	3	3	5
Ch, D Sphagno-Pinetum sylvestris			
Ledum palustre	+	5	.
Pinus sylvestris	44	15	2
Vaccinium uliginosum	+	.	.
Ch Oxycocco-Sphagnetea			
Andromeda polifolia	9	+	+
Aulacomnium palustre	2	.	.
Drosera rotundifolia	.	+	.
Eriophorum vaginatum	47	13	70
Oxycoccus palustris	18	5	10
Інші види			
Betula pubescens	1	15	8
Calluna vulgaris	.	15	.
Carex echinata	.	+	.
Carex rostrata	.	2	.
Molinia caerulea	+	3	.
Pleurozium schreberi	2		.
Polytrichum strictum	+	5	.
Salix cinerea	+	+	.
Sphagnum angustifolium	60	.	.
Sphagnum fallax	30	95	100
Sphagnum flexuosum	.	+	.
Vaccinium myrtillus	9	.	.

Синтаксони:
1 – Sphagno-Pinetum sylvestris,
2 – Eriophoro vaginati-Sphagnetum recurvi

Автори, дата, розташування описів:
1 (68) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
2 (72) – О. І. Прядко, 22.08.1973;
3 (73) – О. І. Прядко, 22.08.1973.

Таблиця 6

Описи класу Koelerio-Corynephoretea
(ac. Corniculario aculeati-Corynephoretum canescentis)

Номер ділянки в базі даних	**53**	**56**
Номер опису в базі даних GIVD EU-UA-006	-	1553
Ярус дерев	10	10
Ярус чагарників	0	0
Ярус трав	30	25
Мохи	0	0
Лишайники	0	60
Експозиція	-	-
Крутизна	0	0
Ch Spergulo-Corynephoretum		
Corynephorus canescens	30	20
Spergula morissonii	+	+
Ch Koelerio-Corynephoretea		
Polytrichum piliferum	+	.
Інші види		
Cladonia mitis	.	60
Cladonia sp.	+	.
Festuca ovina	.	+
Holcus mollis	.	+
Jasione montana	.	+
Peucedanum oreoselinum	.	+
Pinus banksiana	10	3
Pinus sylvestris	.	7
Vincetoxicum hirundinaria	.	+

(53) Чорноус О., липень 2004, Північне лісництво;
(56) Прядко О. І., 21 липня 2004, Північне лісництво.

Таблиця 7

Описи класу Alnetea glutinosae (ac. Sphagno squarrosi-Alnetum)

Номер у таблиці	**1**	**2**	**3**
Номер у базі даних	12	13	16
Номер опису в базі даних GIVD EU-UA-006	1259	1260	1263
Ярус дерев	70	60	80
Ярус чагарників	5	0	20
Ярус трав	70	85	60
Мохи	0	0	10
D Sphagno squarrosi-Alnetum			
Betula pendula	5	33	.
Naumburgia thyrsiflora	.	+	+
Pinus sylvestris	.	3	.
Potentilla erecta	+	.	.
Sphagnum centrale	.	+	.
Sphagnum fimbriatum	.	.	+
Sphagnum palustre	+	.	10

Продовження таблиці 7

Номер у таблиці	1	2	3
D Carici elongatae-Alnetum			
Solanum dulcamara	.	+	+
Urtica dioica	+	.	.
Ch Alnetea glutinosae			
Alnus glutinosa	65	23	80
Carex elongata	.	+	+
Dryopteris cristata	+	.	.
Thelypteris palustris	15	+	.
Salix cinerea	.	+	.
Lycopus europaeus	.	+	+
Інші види			
Agrostis sp.	.	+	.
Athyrium filix-femina	15	.	.
Bidens sp.	.	+	.
Brachythecium sp.	+	.	.
Calamagrostis canescens	.	50	.
Calla palustris	.	5	8
Calliergon cordifolium	.	.	+
Caltha palustris	.	+	.
Cicuta virosa	.	1	+
Cirsium palustre	+	.	.
Comarum palustre	.	+	.
Deschampsia caespitosa	+	.	.
Dryopteris carthusiana	15	1	8
Equisetum fluviatile	+	2	.
Frangula alnus	4	+	16
Galium palustre	+	+	+
Glyceria fluitans	.	+	.
Juncus effusus	+	.	.
Lysimachia vulgaris	+	+	+
Majanthemum bifolium	+	.	.
Melampyrum pratense	+	.	.
Menyanthes trifoliata	.	1	.
Mycelis muralis	+	.	.
Oxalis acetosella	.	.	1
Peucedanum palustre	.	+	.
Phragmites australis	.	.	40
Pleurozium schreberi	.	+	.
Poa palustris	+	.	.
Polytrichum strictum	.	+	.
Quercus robur	.	3	.
Ranunculus lingua	.	+	.
Rubus caesius	.	.	+
Rubus nessensis	+	.	.
Rubus sp.	+	.	.
Scirpus sylvaticus	.	.	1
Sorbus aucuparia	3	.	4
Stachys palustris	.	+	.
Stachys sylvatica	+	.	.
Viola uliginosa	+	.	.
Розподіл дерев і чагарників за ярусами			
Ярус дерев (>6,0 м)			
Alnus glutinosa	65	23	80
Betula pendula	5	33	.
Pinus sylvestris	.	3	.

Закінчення таблиці 7

Номер у таблиці	1	2	3
Quercus robur	.	3	.
Ярус чагарників (0,5-6,0 м)			
Alnus glutinosa	+	+	.
Betula pendula	+	+	.
Frangula alnus	4	+	16
Rubus caesius	.	.	+
Salix cinerea	.	+	.
Sorbus aucuparia	3	.	4
Ярус трав (<0,5 м)			
Alnus glutinosa	+	.	.
Betula pendula	+	.	.
Frangula alnus	.	.	+
Rubus caesius	.	.	+
Rubus nessensis	+	.	.
Rubus sp.	+	.	.
Solanum dulcamara	.	+	+
Мохоподібні			
Brachythecium sp.	+	.	.
Calliergon cordifolium	.	.	+
Pleurozium schreberi	.	+	.
Polytrichum strictum	.	+	.
Sphagnum centrale	.	+	.
Sphagnum fimbriatum	.	.	+
Sphagnum palustre	+	.	10

Автор, дата, розташування опису:
1 (12) – Прядко О. І., 21 липня 2004, Старосільське лісництво;
2 (13) – Прядко О. І., 21 липня 2004, Старосільське лісництво, кв. 61;
3 (16) – Андрієнко Т. Л., 21 липня 2004, Старосільське лісництво.

Таблиця 8

Описи класу Vaccinio-Piceetea

Номер опису в таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Номер опису в базі даних	6	7	9	4	11	17	8	3	15	1
Номер опису в базі даних GIVD EU-UA-006	1254	1255	1257	1252	1258	1264	1256	1251	1262	1249
Ярус дерев	40	40	70	60	70	70	70	80	60	80
Ярус чагарників	0	0	15	10	5	1	6	1	20	0
Ярус трав	45	45	50	40	50	40	55	90	60	5
Мохи	0	0	3	5	50	50	15	25	20	50
Лишайники	20	20	0	0	0	0	0	0	0	0
Синтаксон	1		2		3			4		5
D Assoc.										
Cladonia mitis	20	10	.	.	.	.	.	.	.	.
Cladonia sp.	.	10	.	.	.	.	.	.	.	.
Corynephorus canescens	45	40	.	.	.	.	.	.	.	.
Jasione montana	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Festuca ovina	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Gypsophila fastigiata	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Polytrichum piliferum	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Spergula morisonii	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Calamagrostis arundinacea	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.

Продовження таблиці 8

Номер опису в таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dryopteris filix-mas	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Majanthemum bifolium	.	.	18	+	.	+	.	.	.	.
Pteridium aquilinum	.	.	+	15	+	.	.	+	.	.
Populus tremula	.	.	10	.	.	.	.	.	.	.
Leucobryum glaucum	.	.	.	+	1	+	+	.	.	.
Molinia caerulea	.	.	+	+	.	+	+	+	23	.
Ledum palustre	.	.	.	.	+	+	+	5	+	.
Betula pubescens	.	.	.	.	.	.	.	.	24	.
Andromeda polifolia	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Polytrichum commune	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.
Sphagnum capillifolium	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.
Sphagnum flexuosum	.	.	.	.	.	.	.	10	.	.
Sphagnum palustre	.	.	.	.	.	.	.	10	.	.
Sphagnum sect. Subsecunda	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Vaccinium uliginosum	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.
Ch Vaccinio-Piceetea										
Lycopodium annotinum	.	.	.	.	5	.	.	.	.	.
Melampyrum pratense	.	.	+	+	+	+	+	.	+	.
Pleurozium schreberi	.	.	+	+	50	47	35	.	.	50
Trientalis europaea	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.
Vaccinium myrtillus	.	+	30	25	40	38	50	75	4	3
Vaccinium vitis-idaea	.	.	2	+	.	+	+	+	2	.
Інші види										
Anthoxanthum odoratum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Betula pendula	+	.	7	6	3	.	59	65	.	+
Calamagrostis canescens	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Calluna vulgaris	.	+	.	+	.	.	.	+	17	.
Chamaecytisus zingeri	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Chamaerion angustifolium	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Convallaria majalis	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.
Dicranum polysetum	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.
Dicranum sp.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Erigeron canadensis	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Frangula alnus	.	.	.	4	5	+	+	+	.	+
Hieracium pilosella	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Juncus effusus	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Juncus squarrosus	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Luzula pilosa	.	.	+	+	.	+	.	.	.	.
Melampyrum nemorosum	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Nardus stricta	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.
Pinus banksiana (cult.)	.	.	.	.	.	10	.	.	.	.
Pinus sylvestris	40	30	56	60	70	60	17	18	60	80
Polytrichum juniperinum	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
Polytrichum strictum	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.
Potentilla erecta	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Quercus robur	.	.	3	+	.	.	.	+	.	.
Ranunculus acris	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Rubus idaeus	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
Rumex acetosella	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Solidago virgaurea	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+

Закінчення таблиці 8

Номер опису в таблиці	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sorbus aucuparia	.	.	15	5	+	.	+	+	.	+
Taraxacum officinale	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Розподіл дерев і кущів за висотою										
Яркс дерев (>6,0 м)										
Betula pendula	.	.	7	6	3	.	56	65	.	.
Betula pubescens	.	.	.	.	.	.	.	.	4	.
Pinus banksiana	.	.	.	.	.	10	.	.	.	.
Pinus sylvestris	40	30	56	60	70	60	14	18	60	80
Populus tremula	.	.	7	.	.	.	.	.	.	.
Quercus robur	.	.	3	.	.	.	.	+	.	.
Ярус чагарників (0,5-6,0 м)										
Betula pendula	.	.	.	.	.	.	3	+	.	+
Betula pubescens	.	.	.	.	.	.	.	.	20	.
Frangula alnus	.	.	.	4	5	+	+	+	.	+
Pinus sylvestris	.	+	+	.	+	.	3	+	.	+
Populus tremula	.	.	3	.	.	.	.	.	.	.
Quercus robur	.	.	+	+	.	.	.	+	.	.
Rubus idaeus	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
Sorbus aucuparia	.	.	15	5	+	.	+	+	.	+
Ярус трав (<0,5 м)										
Andromeda polifolia	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Betula pendula	+	.	.	+	.	.	.	+	.	.
Betula pubescens	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Calluna vulgaris	.	+	.	+	.	.	.	+	17	.
Chamaecytisus zingeri	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Frangula alnus	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.
Ledum palustre	.	.	.	.	+	+	+	5	+	.
Pinus sylvestris	+	+	.	.	.	.	.	.	+	.
Quercus robur	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Vaccinium vitis-idaea	.	.	2	+	.	+	+	+	2	.
Rubus idaeus	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
Sorbus aucuparia	.	.	+	+	.	.	.	+	.	+
Vaccinium myrtillus	.	+	30	25	40	38	50	75	4	3
Vaccinium uliginosum	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.
Мохоподібні										
Dicranum polysetum	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.
Dicranum sp.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Leucobryum glaucum	.	.	.	+	1	+	+	.	.	.
Pleurozium schreberi	.	.	+	+	50	47	20	.	.	50
Polytrichum commune	.	.	.	.	.	.	.	.	10	.
Polytrichum juniperinum	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
Polytrichum piliferum	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polytrichum strictum	.	.	.	.	.	.	.	2	.	.
Лишайники										
Cladonia mitis	20	10	.	.	.	.	.	.	.	.
Cladonia sp.	.	10	.	.	.	.	.	.	.	.

Синтаксони: 1 – Cladonio-Pinetum, 2 – Querco-Pinetum, 3 – Molinio-Pinetum, 4 – Vaccinio uliginosi-Pinetum, 5 – Dicrano-Pinion (не ідентифіковано до асоціації).

Автор, дата, розміщення опису:
1 (6) – Прядко О. І., 20 липня 2004, Північне лісництво;
2 (7) – Прядко О. І., 20 липня 2004, Північне лісництво;
3 (9) – Прядко О. І., 21 липня 2004, Старосільське лісництво;
4 (4) – Чорноус О. П., 21 липня 2004, Північне лісництво;
5 (11) – Прядко О. І., 21 липня 2004, Старосільське лісництво;
6 (17) – Андрієнко Т. Л., 22 липня 2004, Старосільське лісництво;
7 (8) – Прядко О. І., 21 липня 2004, Північне лісництво;
8 (3) – Чорноус О. П. 21 липня 2004, Північне лісництво;
9 (15) – Андрієнко Т. Л., 21 липня 2004, Старосільське лісництво;
10 (1) – Чорноус О. П., 21 липня 2004, Північне лісництво.

Стаття надійшла до редколегії
16.10.2015 р.

УДК 502.75(477.48)

Ольга Скакальська,
Василь Коніщук,
Андрій Сасюк,
Олексій Більовський,
Олександр Мнюх

Знахідка *Drosera rotundifolia* L. біля озера Святого (Хмельницька область)

У статті повідомляється про знахідку *Drosera rotundifolia* L. у межах заболочених берегів території гідрологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення – озера Святе, що увійшла в НПП «Мале Полісся» Хмельницької області. Наведено результати геоботанічних, фітоценотичних досліджень, екології місцезростання виду. Рослинність представлено формаціями Sphagneta magellanicum, Sphagneta cuspidatum, які утворюють асоціації Sphagnum magellanicum + Carex rostrata + Sphagnum cuspidatum + Ledum palustre + Calla palustris + Drosera rotundifolia. Висвітлено дані про чисельність особин у ценопопуляції на моніторинговій території. Отримані дані засвідчують сприятливі умови для подальшого розвитку та самопідтримання популяцій у ценозі. Також виявлено зростання *Scheuchzeria palustris* L., яка занесена до Червоної книги України.

Ключові слова: фітоценоз, асоціація, *Drosera rotundifolia* L., гетеротрофний вид, гелофіт, чисельність, структура.

Постановка наукової проблеми та її значення. Починаючи з другої половини XX ст., охорона та збереження генофонду рідкісних і зникаючих видів рослин стала однією з головних проблем сучасності. В останні п'ятдесят років, а надто ж нині, велику тривогу викликає швидка зміна рослинного світу внаслідок антропогенної діяльності, особливо поблизу населених пунктів, що призводить до зникнення корінних екосистем і заміни їх новими, неврівноваженими системами рудерально-сегетального типу. Зникнення цих видів може мати катастрофічні наслідки для біосфери. Тому важливою запорукою в справі охорони раритетних видів є їх виявлення, моніторинг і запровадження системних механізмів збереження [8, с. 41–46]. У зв'язку з тим виникає необхідність вивчення й обліку популяцій рідкісних видів рослин, яким загрожує зникнення. До них належить *D. rotundifolia* L.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення та охорона «комахоїдних» рослин в Україні – актуальне питання. Ці незвичайні види рослин ще недостатньо вивчені й можуть не лише скоротити чисельність популяцій, а й зникнути у світовому масштабі. В Україні комахоїдні рослини вивчав академік М. Г. Холодний, який виокремив близько 500 видів і сім родин. Рослини-хижаки України досліджено в монографії Т. Л. Андрієнко [1, с. 80; 2, с. 116].

Мета роботи – комплексне дослідження цього виду в межах заболочених берегів території гідрологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення озера Святе (рис. 1).

© *Скакальська О., Коніщук В., Сасюк А., Більовський О., Мнюх О., 2015*